

DEČJA IGRA I RAZVOJ STVARALAČKIH SPOSOBNOSTI DAROVITIH

Apstrakt: U ovom radu razmatrali smo značaj igre u razvoju stvaralačkih sposobnosti kod dece. O vezi igre i stvaralaštva dosta je pisano i uglavnom se o igri govori kao o stvaralačkoj ekspresiji. Dete stvara iz prirodne potrebe da izrazi sebe i svet oko sebe, dok je kod odraslih ova potreba udružena sa mnogo drugih motiva. Danas je igra sve više predmet interesovanja psihologa, pedagoga i javnosti. Iako postoje različiti pristupi razumevanju igre, većina istraživača u ovoj oblasti slaže se da igra ima veliki i nezamenljiv značaj u celokupnom razvoju deteta, pa tako i u razvoju stvaralačkih sposobnosti.

Ključne reči: deca, igra, stvaralaštvo, daroviti.

Uvod

*Čovek postaje najbliži sebi kada postigne
onakvu ozbiljnost koju ima dete dok se igra.*
(Heraklit)

Igra počinje intenzivnije da se proučava u humanističkim naukama od početka 20. veka. Danas, igra je sve više predmet interesovanja psihologa, pedagoga i javnosti. Iako postoje različiti pristupi razumevanju igre, većina istraživača u ovoj oblasti slaže se da igra ima veliki i nezamenljiv značaj u celokupnom razvoju deteta. Ono što igru razlikuje od drugih aktivnosti je to što je slobodna, spontana i sama sebi cilj. Međutim, igra je veoma kompleksna aktivnost koja se još uvek izučava. U literaturi nailazimo na različita shvatanja igre i njenog značaja za razvoj dece. Još uvek postoje mnoga neslaganja, istraživanja koja daju protivrečne rezultate, iako ideja o vaspitanju igrom nije nova i možemo je sresti još kod Platona i Kvintilijana.

Možemo reći da je često potcenjena od strane odraslih, uglavnom, jer imaju uska shvatanja igre i ne vide njen značaj za razvoj i učenje. Kao osnovna aktivnost dece na predškolskom uzrastu, igra ima sve karakteristike da podstiče sveukupan dečji razvoj, ali i da im omogući da zadovolje potrebe i ispolje svoje potencijale. Dete igru doživljava kao spontanu i slobodnu i zbog toga kroz nju može da izražava sebe, razvija svoje potencijale i usavršava svoje sposobnosti. Veoma je bitno da je

---

¹ jnatasa1311@gmail.com

igra pravilno osmišljena, uz adekvatnu ulogu odraslih, jer u tom slučaju ostvaruje svoje funkcije.

Imajući u vidu širinu ovog problema, u radu ćemo posvetiti pažnju pojmu i vrstama dečje igre, njenoj ulozi u razvoju deteta, stvaralaštvu i razvoju stvaralačkih sposobnosti. Kroz ovaj rad nastoji se ukazati na značaj koji igra ima u razvoju deteta, a posebno u razvoju stvaralačkih sposobnosti. Na stvaralaštvu u ovom radu gledamo kao na osnovno obeležje čoveka. Moć čoveka da stvara i time menja svoju sredinu i samog sebe postoji oduvek. O vezi igre i stvaralaštva dosta je pisano i uglavnom se o igri govori kao o stvaralačkoj ekspresiji. Međutim, dečje stvaralaštvo nije nešto što je urođeno i što će se razvijati samo od sebe. U literaturi koja se bavi stvaralaštvom, uglavnom se ističe da je predškolsko detinjstvo najvažnije doba za razvoj stvaralaštva.

1. Pojam i vrste dečje igre

Većina autora iz ove oblasti slaže se da su igra, dečji razvoj i vaspitanje tesno povezani. Ne možemo da se ne složimo sa činjenicom da igra pomaže dečji razvoj. Igra nije samo zabava i rasonoda kako su neki sedamdesetih godina prošlog veka smatrali i pokušavali da ospore njenu vaspitnu i obrazovnu vrednost. U ovom radu nećemo se zadržavati na ovakvim shvatanjima, već ćemo se usmeriti na značaj igre u razvoju stvaralačkih sposobnosti. Iako postoje različiti pristupi razumevanju igre u aktuelnim teorijskim razmatranjima, neosporiva je vrednost igre za razvoj deteta.

Igra se odavno „provlači” kroz filozofsku misao, a intenzivnije se proučava u humanističkim naukama od 20. veka (Mitranić, 2016). Kamenov (2007) analizira dečju igru i nastoji da izvrši određenje ovog pojma, na osnovu onoga što je utvrđeno u teorijama koje posmatraju igru sa njenog kulturološkog, sociološkog, psihološkog i pedagoškog aspekta. Ističe se da je igra veoma kompleksna aktivnost koja se još uvek izučava. Oko igre još uvek postoje mnoga neslaganja i istraživanja koja daju protivrečne rezultate. Suštinu, motive i namenu igre teško je razumeti i objasniti racionalnim pojmovima, prema rečima pomenutog autora. Takođe, i drugi ističu da igra ima mnogostruko značenje i kao takva pomaže detetu da upozna vrednost raznih normi, razvije saznanja o poštenju, istinoljubivosti i hrabrosti (Mahmutović, 2013). Igra je u različitim epohama dobijala različita značenja i u aktuelnim teorijskim razmatranjima prevaziđene su krajnosti u sagledavanju igre, ali se pitanju u čemu je njena vrednost prilazi sa različitih pozicija (Mitranić, 2016).

Nailazimo i na određenje igre kao „saznajne aktivnosti deteta u kojoj ono, uz struktuiranje svog postojećeg iskustva, pribavlja sebi novo, istovremeno se krećući na lestvici kognitivnog razvoja ka njegovim višim i savršenijim formama” (Budimir-Ninković i Stojanović, 2013: 67). U psihološkim teorijama suština igre vidi se u:

- *dominaciji sredstava nad ciljevima* – zbog čega igrač, oslobođen tiranije čvrsto određenog cilja, može da udružuje elemente ponašanja ili sredstava u neuobičajene poretke;
- *umanjivanju rizika od neuspeha*;

- *privremenom prestanku frustracije kod igrača* –prepreka na koju se naiđe u toku rešavanja problema prima se sa ravnodušnošću ili čak radošću;
- *pažnju slobode* – koja se sastoji u posebnoj osetljivosti igrača na svet oko njega, što se ogleda u mogućnosti da se zapažaju naizgled nebitni detalji i
- *dobrovoljnoj prirodi* – igrač postupa slobodno i pored pretnji koje dolaze iz sredine i hitnih potreba, odnosno njegovo ponašanje je samopokrenuto (Kamenov, 2007: 9).

Dalje, isti autor navodi da su klasične teorije pokušavale da odrede suštinu igre nezavisno od drugih aktivnosti, što je dovelo do toga da svaka teorija naglašava samo jedan aspekt. Savremene teorije, sa druge strane, teže da igru tretiraju samo kao aspekt široke skale ponašanja životinja i ljudi. Kao što smo već naglasili igra se posmatra sa različitih aspekata, sa sociološkog, pedagoškog, psihološkog, medicinskog, antropološkog, razvojnog i slično. Pored velikog interesovanja za istraživanje igre, na osnovu relevantne literature, možemo se samo složiti da o njoj još uvek ne postoji kompletna slika.

Ideja o vaspitanju igrom, prema rečima Kamenova (2007), nije nova. Možemo je sresti već kod Platona, Kvintilijana. U ranom srednjem veku odnos prema igri se menja, jer prema shvatanju crkve učenje i rad treba da budu oblik ispaštanja za praroditeljski greh i kao takve treba da budu bez radosti i zadovoljstva. Humanizam donosi promene u shvatanju igre i većina pedagoga tog vremena ističe značaj igre u vaspitanju, kao što su Komenski, Rable, Montenj, Lok, Ruso i drugi. Za uvođenje igre u vaspitanje dece predškolskog uzrasta najzaslužniji je Frebel. Postavio je igru u središte svog vaspitnog postupka koji je imao cilj samorazvoj, uz oslobađanje dečjih unutrašnjih snaga. Nakon njega traga se za načinima da se iskoriste ogromni potencijali igre. Potcenjivanje kognitivnih mogućnosti igre možemo naći kod začetnika psihoanalize, ali joj ni oni ne poriču ulogu u afektivnom životu. Tako, Bruner (1976, prema: Kamenov, 2007: 19) smatra da igra ostaje „životna, konkretna, aktuelna delatnost i onda kada su načini zadovoljavanja njenim pravilima misaone prirode i angažuju više kognitivne sfere. Time se savlađuje otpor koji je evidentan kod dece, ne prema apstraktnim sadržajima, kao što se dugo verovalo, nego prema načinima i oblicima na koje su oni prezentovani deci”. Igru je pogrešno identifikovati sa anarhijom, jer u njoj uvek postoje neka pravila. Možda je najbolje objašnjena vrednost igre u sledećoj rečenici: „čovjek se igra samo onda kada je u punom značenju reči čovek i on je samo onda čovek kada se igra” (Schiller, 1967, prema: Kamenov, 2007: 21). Kod savremenih autora nailazi se na shvatanje da igra oslobađa i čuva identitet čovekove ličnosti. Zbog svih svojstava, igra se u predškolskom detinjstvu smatra vodećom aktivnošću, ne samo zbog toga što dete provodi najveći deo vremena u igri, već i zbog toga što je usmerana na zadovoljavanje aktuelnih potreba deteta koje se razvija.

U literaturi nailazimo na različite klasifikacije dečjih igara. Ovde ćemo izdvojiti četiri vrste dečjih igara koje u svojoj knjizi „Dečja igra” navodi Kamenov (2007: 64–69):

1. *Funkcionalne igre* – igre u kojima vršenje pokreta nema neku neposrednu svrhu i koje pored nekontrolisanih sadrže i složenije, povezane pokrete. Međutim, ovi

- pokreti nemaju određen cilj, već se ponavljaju najviše zbog zadovoljstva. Oblici ovih igara bili bi:
- senzomotorne aktivnosti sopstvenim organima – izvode se bez igračkama i karakteriše ih ponavljanje pokreta;
  - igre posvećene rukovanju materijalom – rukuje se raznim pokretnim igračkama i sportskim rekvizitima, prirodnim i veštačkim materijalima;
  - pokretne igre uz korišćenje rekvizita – kretanje se vrši uz pomoć rekvizita, npr. vožnja bicikla, klackanje i sl.;
  - igre glasovima, slogovima i rečima – izdvajaju se iz govornog konteksta i podvrgavaju slobodnom kombinovanju i preobražavanju.
2. *Igre mašte ili igre uloga* – za ove igre još se koriste nazivi kao što su igre imitacije, igre iluzije, dramske igre, igre fikcije, čime se određuje njihova suština. Oblici ovih igara su:
- oponašanje postupaka – vrše se zamene u upotrebi predmeta;
  - simbolička imitacija – počinje se podražavanjem samog sebe u zamišljenim situacijama, zatim se projektuju sopstvene akcije na objekte i na kraju ponašanje deteta u izvesnim realnim situacija dobija elemente igranja uloga;
  - simbolička igra uloga sa sižeom – dete preuzima uloge odraslih osoba ili druge dece iz svakodnevnog života i prikazuje njihove međusobne odnose i ponašanje;
  - dramske igre uloga – dete učestvuje u složenijem izvođenju dramatisovanog teksta neke priče, bajke ili pozorišnog komada, što uključuje planiranje, podelu uloga, upotrebu elemenata dekora i rekvizita, a često i prisustvo publike.
3. *Igre sa gotovim pravilima* – iako je postojanje pravila jedna od karakteristika igre, moguće je razlikovati igre u kojima pravila nastaju u samom procesu igranja, zahvaljujući dogovoru igrača, od tradicionalnih igara sa pravilima nastalim u toku razvoja igara kao kulturne baštine čoveka, kao i igara sa pravilima smišljenim da unaprede razvoj i učenje. Didaktičke igre se mogu pronaći u skoro svim sadržajima i aktivnostima koje se odvijaju u vrtiću u okviru:
- perceptivno-motornih aktivnosti;
  - zdravstveno-higijenskih aktivnosti;
  - društvenih aktivnosti;
  - afektivnih aktivnosti;
  - ekoloških aktivnosti;
  - otkrivačkih aktivnosti;
  - logičko-matematičkih aktivnosti;
  - praktičnih aktivnosti;
  - aktivnosti u kojima se unapređuje komunikacija i stvaralaštvo.
4. *Konstruktorske igre* – u ovim igrama dete uobličava materijal da bi postiglo određen cilj. To što se stvara može biti sasvim bez funkcije i značenja ili sa značenjem nalik na neki objekat iz stvarnosti. Konstruktorske igre karakterišu

prelazak sa metaforičkog na logički način razmišljanja. Oblici u kojima se javljaju su:

- pronalaženje kombinacija nastalih nenamernim rukovanjem materijalima – deca oko druge godine otkriju da kao rezultat njihovog manipulisanja elementima mogu nastati spojevi koji su nalik na nešto;
- oblikovanje – dete otkriva najpogodniji način igranja određenim materijalom što ga dovodi i bez svesne namene do kreacija koja ima smisla;
- ređanje materijala – između treće i četvrte godine dete počinje da ređa ili niže na vrpce elemente materijala jedan do drugog;
- grafičko predstavljanje – uobličavanje šara koje dete u početku stvara na papiru ne planirajući šta će od njih nastati, građenje nacrtanih elemenata;
- građenje gotovim materijalom i organizovanjem materijala – razlikuje se građenje od elemenata koje sami za sebe ne predstavljaju konkretne objekte, od organizovanja figuralnih elemenata;
- utilitarne konstrukcije – ove konstrukcije u prvi plan stavljaju upotrebljivost onoga što se napravi.

Kamenov (2007), takođe, pored ovih igara ističe i *igrolike aktivnosti*, koje je teško razlikovati od igara sa gotovim pravilima, posebno didaktičkih igara.

Drugačiju klasifikaciju igara daje Šoljan (1976, prema: Mahmutovic, 2013: 23):

- *Igre sposobnosti* – baziraju se na sposobnostima igrača i potrebno je da svi učesnici imaju adekvatne sposobnosti;
- *Igre šansi* – baziraju se na sreći igrača da uz delovanje slučaja ostvare željeni cilj. Ove igre ne traže posebne sposobnosti;
- *Igre realnosti* – najbliže su predškolskom uzrastu i to su igre i igrovne aktivnosti u kojima deca oponašaju situacije iz realnog života;
- *Igre mašte* – deci najdraže. Ove igre su bliže igrovnim aktivnostima nego strogo definisanim igrama.

Kako je igra povezana sa dečjim potrebama, Kamenov (2007) piše da se deca drugačije odnose prema zadacima koji proističu iz igre nego prema zahtevima koji im se postavljaju na neki drugi način. Igra će angažovati dete u celini samo ako se prilikom njene organizacije vaspitač oslanja na interesovanja, emocije, voljne procese, simboličke funkcije, motornu i perceptivnu spretnost i već stečena životna i igračka iskustva.

2. Podsticanje dečjeg razvoja kroz igru

Analizom relevantne literature možemo zaključiti da istraživanja fenomena igre ukazuju na veliki značaj koji ona ima u razvoju dece.

Kod nekih autora nailazimo na shvatanje da je igra zapravo dečja realnost, koja predstavlja najznačajniji put razvoja ličnosti deteta, njegove pripreme za odrastanje kroz igru i ukoliko je dobro vođena od strane roditelja, vaspitača i onih koji se bave decom, dete uči i kako da se ponaša na adekvatan način i da uspostavlja

zdrave socijalne kontakte (Mahmutović, 2013). Pomenuta autorka navodi da je za dete predškolskog uzrasta igra najprirodniji i najlakši način učenja. Najviše zbog toga, jer je dete u igri motivisano i emotivno angažovano.

Drugi autori (Fagen, 1976; Lorayone, 2004; Pickering, 1971, prema: Kopas-Vukašinić, 2006), takođe, pišu o igri kao specifičnom načinu učenja deteta, poredeći igru sa naučnim istraživanjem, za koje smatraju da predstavlja njen produžetak u zreloom dobu. Neki od razloga za ovakvo shvatanje jeste činjenica da deca u igri eksperimentišu, postavljaju i rešavaju probleme na specifičan i sebi svojstven način. Kroz igru je moguće čak i neke obrasce dečjeg ponašanja transformisati. Dok se igraju, deca istražuju svet oko sebe i time se pripremaju za kasnije aktivnosti. Kroz igru deca stižu iskustva, otkrivaju, uče i stvaraju. Svaka razvojna faza je obeležena nekim aktivnostima u kojima dete isprobava mogućnosti i usloznjava svoje sposobnosti (Kopas-Vukašinić, 2006).

Kamenov (2007) ističe da funkcija igre postaje značajnija u razvoju deteta sa promenama koje donosi savremeni način života u porodici, kao i organizacija društva u celini. Istraživanja pokazuju da igru podjednako narušavaju preterano i nevesto mešanje odraslih, ali i prepuštanje dece sebi. Tako, Kopas-Vukašinić (2006) navodi da je uloga odraslog u igri, pre svega, usmeravanje i podrška, uz poznavanje uzrasnih i razvojnih osobenosti. Odrasli treba da intervišu u toku igre samo onda kada deca to žele ili kada proces igre to zahteva.

Iako se deca igraju iz zadovoljstva, za njih igra nije samo zabava, već i mogućnost da zadovolje potrebu za stvaranjem, druženjem i ispoljavanjem potencijala. Ona se u igri maksimalno angažuju, koriste znanja koja su već stekla, strpljiva su, što se retko može zapaziti u drugim aktivnostima. U igri dete razvija sve one sposobnosti koje posledično postaju sve otvorenije za nove aktivnosti u okviru zone narednog razvoja, a to su: perceptivno-motorne, intelektualne, socio-emocionalne, komunikacione i kreativne (Vigotski, 1996, prema: Kopas-Vukašinić, 2006).

Eksplozivni karakter igre podrazumeva način organizacije vaspitno-obrazovnog rada koji je primeren mogućnostima i interesovanjima dece. Deca biraju načine dolaženja do cilja, sredstva kojima će se služiti, putem pokušaja i pogrešaka rešavaju neki problem. U slobodnoj interakciji sa fizičkom i socijalnom sredinom razvijaju svoje potencijale do maksimuma i na taj način usavršavaju sposobnosti. U igri se, takođe, ostvaruje i aktivan odnos sa drugom decom i odraslima. Budući da dete doživljava igru kao slobodnu i spontanu kroz nju ono izražava sebe (Kopas-Vukašinić, 2006). Ona ga potpuno obuzima i ono kroz njene sadržaje ispoljava potrebe i doživljava, svaki dan sve više napreduje, a u isto vreme dolazi i do promene sopstvenog doživljava stvarnosti. Kada je u pitanju emocionalna vrednost igre, prema rečima pomenute autorke, ona se ogleda u optimističnom raspoloženju deteta, čak i kada ne može da reši problem i pokušava da nađe rešenje.

Igra kao osnovna aktivnost dece na predškolskom uzrastu ima sve karakteristike kojima se podstiče sveukupan dečji razvoj, ali i zadovoljavaju potrebe i ispoljavaju njihovi potencijali. Ukoliko je igra pravilno osmišljena, uz pravilnu

ulogu vaspitača, u potpunosti ostvaruje svoju edukativnu funkciju (Kopas-Vukašinović, 2006).

3. Stvaralaštvo – pojam i karakteristike

Interes za stvaralaštvo je veliki, posebno poslednjih decenija. Marjanović (1987), međutim, ističe da je stvaralaštvo samo prividno nova tema. Moć čoveka da stvara i time menja svoju sredinu i samog sebe postoji oduvek. Pre nego što su počela istraživanja novijeg datuma, na stvaralaštvo je gledano kao na nešto izuzetno, talenat, genijalnost. Takvo shvatanje danas je napušteno. Najznačajniji preokret u shvatanju stvaralaštva jeste da to nije samo izuzetna obdarenost nekih pojedinaca, već je to suštinsko svojstvo čoveka. Danas je stvaralaštvo deo duha vremena. Izražava se u čovekovoj sposobnosti samoostvarivanja u svetu koji ga okružuje, u konstruktivnom i produktivnom mišljenju i ponašanju kojim menja svet i samog sebe (Kamenov, 2008). Dalje, isti autor ističe da stvaralaštvo ili kreativnost karakterišu sledeće osobine:

- *fluentnost* – kao sposobnost stvaranja ideja i hipoteza, koja se sagledava kroz količinu koju je neko u stanju da stvori;
- *fleksibilnost* – elastičnost mišljenja, sposobnost brzog i lakog prelaženja sa jedne ideje na drugu;
- *originalnost* – sposobnost da se zapazi nešto što drugi nisu u stanju i da se dođe do nesvakidašnjih ideja;
- *neukalupljenost* – otvorenost za nova iskustva, ideje, puteve, odstupanje od rutine, uobičajene logike;
- *pronikljivost* – sposobnost odvajanja specifičnog od nespecifičnog, prenosivog na druge oblasti, sposobnost uviđanja novih odnosa i sl.;
- *divergentno mišljenje* – prilaženje jednom problemu iz što više aspekata, traganje za više rešenja i sl.;
- *intelektualna inicijativa* – produžavanje misaone delatnosti preko granica koje određuje praktična potreba.

Živimo u svetu koji karakterišu brze i stalne promene, koje traže od čoveka da se stalno prilagođava. Marjanović (1987: 114), zbog toga, ističe da je „stvaralaštvo način da doživljaj ponovo učinimo životnim i svojim”. U stvaralaštvu možemo videti izvor pokretljivosti ljudske prirode, onaj koji se može suprotstaviti komformizmu. Kamenov (2008) navodi da podsticanje stvaralačkog izražavanja ima zadatak da decu pripremi za promene koje ih očekuju u društvu budućnosti i osposobi za preuzimanje aktivnih uloga u promenama. Tako pregledom relevantne literature nailazimo na mišljenje da se stvaralački odnos prema svetu gradi kroz kreativnost koja se stimuliše od ranog detinjstva (Nikolić, 2015).

U literaturi koja se bavi stvaralaštvom, uglavnom se ističe da je predškolsko detinjstvo najvažnije doba za razvoj stvaralaštva. Tako pojedini autori (Panić, 1998, prema: Nikolić, 2015: 327) navode da je stvaralački proces „zbir duhovnih i fizičkih aktivnosti i radnji čiji je produkt nešto novo, što prethodno nije postojalo i što ima uži ili širi društveni značaj”. Ovaj proces kod dece razlikuje se od onog kod odraslih, jer dete stvara iz prirodne potrebe da izrazi sebe i svet oko sebe,

dok je kod odraslih ova potreba udružena sa mnogo drugih motiva. Dete je u prednosti u odnosu na odrasle, jer stvara neopterećeno predrasudama, prethodnim znanjima i inhibicijama, bez teškoća (Nikolić, 2015). U tom procesu, kako ističe Kamenov (2008), dete bira, unosi i na nov način uobličava svoje iskustvo, koje nije rezultat i proizvod samo njegovog stvaralačkog duha, već se u njemu ogleda ličnost deteta, njegove misli, osećanja i način na koji ono doživljava svet oko sebe. Rano detinjstvo je najbogatije kreativnim potencijalima i zato da treba negovati sa najvećom pažnjom, u suprotnom je gubitak tog vremena nenadoknadljiv (Nikolić, 2015).

Deca u svim oblicima stvaralačkog izražavanja, a posebno u igri, stvaraju prve simbole pomoću kojih predstavljaju stvarnost. Ovo se smatra veoma značajnim u razvoju njihovog mišljenja. Deca na taj način kompenzuju ograničenost mogućnosti da nešto saopšte verbalnim putem. Zahvaljujući stvaralaštvu deca imaju priliku da upoznaju svoje mogućnosti, stvore pozitivnu sliku o sebi. Potrebno je deci omogućiti i ponuditi takve aktivnosti koje će pogodovati razvoju svih osobina kreativne ličnosti, jer ljudski život može biti ispunjen smislom samo u onoj meri u kojoj je ispunjen stvaralačkim naporima (Kamenov, 2008).

Ranija shvatanja stvaralaštva svrstavala su ga pod oblast nesvesnog, što je sprečavalo da se ono istražuje. Danas se na stvaralaštvo gleda kao na obeležje ljudske prirode i prvi put se javlja kao samostalan istraživački cilj. Stvaralaštvo kao pojava opisuje se različitim atributima. Njime se bave mnoge naučne discipline i svaka od njih ima svoje pristupe i shvatanja. Dešava se da i u okviru jedne naučne discipline različite teorije objašnjavaju stvaralaštvo sa svoje tačke gledišta. Prema mišljenju većine autora razlog za to je sama priroda stvaralaštva. Ono je veoma složeno, jer može da se posmatra kao produkt, kao proces, kao svojstvo ličnosti i pri tome mogu da se naglašavaju psihološki, sociološki, kulturni ili intelektualni aspekti. (Marjanović, 1987)

Dalje, pomenuta autorka ističe najvažnija shvatanja stvaralaštva:

1. stvaralaštvo je osnovno i opšte ljudsko svojstvo;
2. stvaralaštvo ima svoj sopstveni izvor motivacije;
3. ono je celovit čin, usmeren na svoj sopstveni izvor motivacije;
4. ono je determinisano iracionalnim mentalnim procesima;
5. ispoljavanje stvaralačkih sposobnosti zavisi od faktora ličnosti;
6. razvoj stvaralačkih sposobnosti zavisi od sredinskih i kulturnih činilaca;
7. postojeći je način obrazovanja neophodan za razvoj i stimulisanje stvaralaštva (Marjanović, 1987: 116).

4. Uloga igre u razvoju stvaralačkih sposobnosti

O vezi igre i stvaralaštva dosta je pisano. Savremeni istraživači veruju da između igre i stvaralaštva postoji značajna veza. Marjanović (1987) tako ističe da većina istraživača nalazi podudarnost između igre i stvaralačkog čina, svojstvima deteta i stvaraoaca, prirodni odnosa koje dete i stvaralac uspostavljaju sa stvarnošću i uslovima koji pogoduju ili ometaju igru i stvaranje. Pregledom literature možemo

videti da igra nije ništa manje složena od stvaralaštva. Kamenov (2007: 41) navodi da se „dečja igra smatra za prototip stvaralaštva, prvu instancu umetnosti, kreativni čin deteta pomoću koga ono u procesu razvoja proširuje svoje iskustvo i ostvaruje neke svoje latentne sposobnosti”.

Razmatrajući dečju igru i razvoj stvaralačkih sposobnosti, Marjanović (1987) navodi da su mnogi teoretičari smatrali igru pojavom koja može da se koristi u vaspitne svrhe. Da bi se dečja igra kultivisala sa ciljem razvijanja stvaralačkih sposobnosti, ne može da ostane samo u jednom domenu. Kako bi stvaralaštvo ostalo trajno svojstvo čoveka, treba mu dati primat u svim aktivnostima. Dokle god stvaralačka aktivnost bude samo dodatak učenju, prema rečima pomenute autorke, ne mogu se bitno poboljšati uslovi za razvoj stvaralaštva. Stvaralačku aktivnost veliki broj autora vidi kao identičnu igri malog deteta i postoji tendencija da se stvaralaštvo definiše pomoću dečje igre. Čak, postoji stanovište da je igra jednostavniji oblik stvaralačke sposobnosti. Međutim, to nije tako. Kada se prouči literatura o dečjoj igri može se doći do zaključka da je igra isto tako kompleksna pojava kao i stvaralaštvo kod odraslih. O igri i stvaralaštu treba razmišljati u okviru jedne opšte pojave, a to je adaptacija (Marjanović, 1987).

Problem igre i stvaralaštva je vezan i može se objasniti pomoću sposobnosti usvajanja kulture, odnosno specifičnog učenja. Danas, kada se govori o igri i o stvaralaštvu sa stanovišta specifične ljudske adaptacije, onda se i igra i stvaralaštvo vide u jednom drugačijem svetlu. Igra se javila zajedno sa produžavanjem detinjstva, jer se ne prenosi sve biološkim putem, odnosno ne donose se na svet genetski programirani obrasci ponašanja. Igra se javlja i kod nižih životinjskih vrsta, ali je njena priroda i funkcija drugačija nego kod deteta. Funkcija koju igra ima u adaptaciji je u tome što odvaja obrasce ponašanja od njihovih stvarnih posledica. Osnovna funkcija igre je da odvaja izvesne nedozrele obrasce ponašanja koje tek treba savladati u domenima mišljenja, doživljaja, percepcije, van realnog konteksta. Kada se govori o stvaralaštvu u predškolskom uzrastu, uglavnom se govori o igri. Veliki broj istraživanja, danas, usmeren je na to kako podsticati stvaralačku aktivnost kod dece (Marjanović, 1987).

Krnjaja (2010), takođe, piše o tome da se sve oko nas nalazi u stalnom kretanju, pa i mi. Čovek se razlikuje po kapacitetu fleksibilnosti od drugih živih bića, i to ne samo po sposobnosti adaptacije na promene koje dolaze spolja, već i po sposobnosti da menja okruženje u kojem deluje. Prilagođavanje promenama traži od ljudskog bića da potpunije koristi svoje kapacitete i ovde stvaralačka aktivnost postaje veoma važna. Igrom i stvaralaštvom mi stvaramo imaginarni prostor koji kroz vreme može postati svakodnevna realnost. Autori koji se bave stvaralaštvom naglašavaju ga kao najmoćniji deo kapaciteta fleksibilnosti, na osnovu kojeg je, zapravo, čovek nastao i razvijao se. Stvaralaštvo i igra, prema rečima pomenute autorke, zasnovani su na delanju svakog pojedinca, kao jedinstvu mišljenja i akcije, komplementarnosti teorije i prakse. Takođe, igra i stvaralaštvo pružaju mogućnost praktikovanja i isprobavanja ideja na različite načine.

Komenski (2008: 301) navodi da je „predškolsko detinjstvo jedan od najburnijih perioda razvoja svih potencijala, posebno stvaralaštva, koje ima nezamenljivu razvojnu funkciju za celokupnu ličnost deteta”. Većina autora govori o

igri kao stvaralačkoj ekspresiji. Stvaralaštvo je omogućeno kapacitetom za čuđenje koji se uočava u dečjoj igri, iz koje se diferenciraju mnoge aktivnosti, kasnije tokom razvoja, posebno umetničke. Osnovnu vrednost dečjeg izražavanja i igre, pomenuti autor vidi u njegovoj iskrenosti, zasnovanosti na unutrašnjim potrebama, tome da ne postoji cilj van samog procesa. Po tome se izražavanje deteta razlikuje od izražavanja odraslog umetnika. Predškolsko detinjstvo smatra se kritičnim periodom za razvoj stvaralaštva, jer ukoliko se stvaralaštvo ne podrži u određenom uzrastu nema načina da se kasnije unapredi. Na dečje stvaralaštvo ne treba gledati kao na urođenu osobinu koja će se razviti sama od sebe. Za razvoj stvaralaštva potrebni su organizovani uticaji. U toku celokupnog predškolskog detinjstva dečje stvaralaštvo treba da sadrži svojstva igre. Isti autor na osnovu svega izloženog zaključuje da „sačuvavši duh igre u dečjem stvaralačkom izražavanju i unoseći u njega elemente razvijenih oblika ludičke aktivnosti (organizaciju, pravila, specifičnu disciplinu i procenjivanje uspešnosti njoj inherentnim kriterijumima), moguće ga je negovati i unapređivati bez narušavanja njegovih osnovnih svojstava i potiskivanja autentičnih motiva dece za bavljenje stvaralaštvom” (Kamenov, 2008: 312).

Zaključak

Poslednjih godina primećuje se povećano interesovanje za ovu tematiku, ne samo u svetu, nego i kod nas. Pored velikog interesovanja za istraživanje igre, na osnovu relevantne literature, možemo se samo složiti da o njoj još uvek ne postoji kompletna slika. Kao što smo već u radu naglasili, igra se posmatra sa različitih aspekata, sa sociološkog, pedagoškog, psihološkog, medicinskog, antropološkog, razvojnog i drugih.

Igra je veoma kompleksna aktivnost koja se još uvek izučava. Oko nje postoje mnoga neslaganja, kao i istraživanja koja daju protivrečne rezultate. Analizom relevantne literature možemo zaključiti da je igra u različitim vremenskim periodima imala različita značenja i u teorijskim razmatranjima o igri išlo se iz krajnosti, od toga da je ona besciljna aktivnost koja služi samo za razonodu, do uzdizanja na nivo nove mitologije o čoveku. U aktuelnim teorijskim razmatranjima krajnosti su prevaziđene i postoji saglasnost da je igra vredna i važna u razvoju deteta. Vrednost igre za dečji život i razvoj smatramo neospornom. Igra kao osnovna aktivnost dece na predškolskom uzrastu ima sve karakteristike da podstakne sveukupni razvoj, time i razvoj stvaralačkih sposobnosti, što je bila tema ovog rada. O odnosu igre i stvaralaštva dosta se pisalo i većina istraživača veruje da između njih postoji prisna veza. Možemo reći da su to pojmovi koje je teško i čak nemoguće razdvojiti. Igra može biti uvod u stvaralaštvo, ali i sama suština stvaralačkog procesa i rezultata. Najznačajniji preokret u shvatanju stvaralaštva jeste da je to suštinsko svojstvo čoveka, koje podrazumeva čovekovu sposobnost samoostvarivanja i ponašanja kojim menja sebe i svet oko sebe. Stvaralaštvo ima nezamenljivu razvojnu funkciju za celokupnu ličnost deteta. Većina autora govori o igri kao stvaralačkoj ekspresiji i postoji slaganje da dečje stvaralaštvo treba da sadrži svojstva igre. Na dečje stvaralaštvo ne treba gledati kao na urođenu osobinu koja će se razviti sama od sebe, već su za razvoj stvaralaštva potrebni organizovani uticaji.

Stvaralaštvo se kod dece razvija od najranijeg uzrasta i zato ga treba negovati i podsticati. Samo u igri ili dok se igraju i odrasli i deca imaju slobodu da pokažu svoju kreativnost.

Detinjstvo je najznačajniji i najvažniji, ali i najbogatiji period u razvoju i životu deteta. Ono što čovek doživi u detinjstvu ima veliki značaj za ceo život. Deca vide svet drugačije nego odrasli i zbog toga u igri njihov svet najprirodnije dolazi do izražaja. Kroz igru razvijaju se intelektualne, emocionalne, moralne, stvaralačke sposobnosti, razvija se mašta, pokreti, govor, komunikacija i socijalni odnosi. Neka novija istraživanja ukazuju na opadanje igre u savremenom svetu. Savremen način života često dovodi u pitanje ostvarivanje i uvažavanje igre i stvaralaštva, što može biti predmet nekih daljih istraživanja ove problematike.

Literatura:

- Budimir-Ninković, G., Stojanović, B. (2013). Uloga igre u razvoju misaonih sposobnosti dece predškolskog uzrasta. U: *Razvojne karakteristike deteta predškolskog uzrasta* (str. 68–78). Novi Sad: Fakultet za sport i turizam tims. Novi Sad: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača. Preuzeto 10. januara 2018, sa <<http://www.tims.edu.rs/wp-content/uploads/2014/10/Zbornik-radova-2013.pdf>>.
- Kamenov, E. (2007). *Dečja igra*. Beograd: ZUNS.
- Kamenov, E. (2008). *Vaspitanje predškolske dece*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Kopas-Vukašinović, E. (2006). Uloga igre u razvoju dece predškolskog i mlađeg školskog uzrasta. *Zbornik instituta za pedagoška istraživanja*, 38(1), 174–189. Preuzeto 10. januara 2018, sa <<http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0579-6431/2006/0579-64310601174K.pdf>>.
- Krnjaja, Ž. (2010). Igra, stvaralaštvo, otvoreni vaspitni sistem: šta ih povezuje? *Nastava i vaspitanje*, 59 (2), 264–276.
- Mahmutović, A. (2013). Značaj igre u socijalizaciji djece predškolskog uzrasta. *Metodički obzori*, 8(2), 21–33. Preuzeto 10. januara 2018, sa <<https://hrcak.srce.hr/file/169149>>.
- Marjanović, A. (1987). Igra i stvaralaštvo. *Predškolsko dete*, 17 (1–4), 85–48.
- Mitranić, N. (2016). Smernice za društvenu podršku dečjoj igri. *Nastava i vaspitanje*, 65(2), 411–425.
- Nikolić, B. (2015). Strategije očuvanja i podsticanja kreativnosti predškolske dece kroz likovno vaspitanje. U: *Holistički pristup u pedagoškoj teoriji i praksi* (str. 326–333). Pirot: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača. Preuzeto 10. januar 2018, sa <<http://pakadem.edu.rs/wp-content/uploads/2014/03/Zbornik-radova-HOLIPRI-2014.pdf>>.

Natasa Jovicic
University of Novi Sad
Faculty of Philosophy
Department of Pedagogy, Novi Sad

CHILD'S PLAY AND THE DEVELOPMENT OF CREATIVITY WITH THE TALENTED CHILDREN

Summary: In this work we have considered the importance of playing in the development of creativity with children. It has been widely written about the connection between play and creativity and the play is mostly referred to as the expression of creativity. A child creates out of a natural need to express itself and the world it is surrounded with, while, on the other hand, with grown-ups a lot of other motives join this need. Nowadays the play is more and more the subject that psychologists, educators and the public are interested in. Although there are different approaches to understanding play, most of the researchers in this area agree that a play has a huge and indispensable influence on the development of a child in general, as well as on the development of its creativity. Reviewing relevant works we come across an opinion that creative attitude towards the world is based on creativity which has been stimulated since early childhood, and that period is actually the preschool childhood. The preschool childhood is considered to be the critical period for the development of creativity. Having in mind the wideness of this problem, we will give our attention to the concept and different kinds of the child play, its role in the development of a child, creativity and the development of creativity. Through this work we want to point out the significance that playing has in the development of children, and especially in the development of creativity.

Key words: children, play, creativity, talented.

